

אין מילה התגלגלה לה

ילקוט, קלמר ועיפרון

התלמידים המתחילים את לימודיהם נושאים על גבם **ילקוט**, ובתוכם **קלמר** ו**עפרונות**. שלוש המילים השימושיות הללו יכולות להמחיש במעט את תולדותיה של לשוננו, שכן מקורן בשלושת הרבדים העיקריים של העברית.

המילה **ילקוט** מקורה בתנ"ך. כך נאמר על הנער דוד היוצא להילחם בגוליית: "וַיִּקַּח מִקְלוֹ בְּיָדוֹ וַיֵּבְחֶר לוֹ חֶמֶשׁ חֶלְקֵי אֲבָנִים מִן הַנָּחַל, וַיֵּשֶׁם אֹתָם בְּכָלֵי הָרַעִים אֲשֶׁר לוֹ וּבִיִּלְקוּט וַיִּקְלְעוּ בְּיָדוֹ וַיַּגֵּשׁ אֶל הַפְּלִשְׁתִּי" (שם"א יז, ט). הילדים הנושאים על גבם ילקוטים משתמשים אפוא במילה התנ"כית היחידאית - תוך שינוי קל במשמעה - מתרמיל שבו חלוקי אבנים לתיק ובו מחברות וספרים.

המילה **עיפרון**, לעומת זאת, היא חידוש שנולד בתקופתנו אנו. פרופ' יוסף קלוזנר, שתרגם ללשונו המתחדשת גם את **החולצה** ואת **הקרנף**, חידש את המילה עיפרון לכלי הכתיבה שהיה בעבר עשוי עופרת. במרוצת הזמן אמנם השתנו החומרים וכבר אין משתמשים בעופרת לכתיבה - אך השם נשאר במקומו.

המילה **קלמר** אין מקורה במקרא ואף לא בעברית החדשה, אלא בלשון חכמינו זכרם לברכה. בתקופת חז"ל כתבו אבותינו **בקולמוס**. **קולמוס** הוא מילה יוונית ולו הוראה ראשונית 'קֶנֶה' והוראה חדשה 'קֶנֶה המיועד לכתיבה'. העברית קיבלה אותו רק בהוראה השנייה - קֶשֶׁם כלי הכתיבה. כך ניתן לראות יפה בדברי חז"ל בתלמוד הבבלי (תענית כ, ע"ב): "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז. ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה **קולמוס**", לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות".

הכלי המשמש את הקולמוס - קסת הדיו, או הכלי שבו מניחים את הקולמוס לאחר הכתיבה - נקרא ביוונית **קלמרין**. כך נאמר במשנה במסכת מקוואות (י, א): "קלמרין אינה טהורה עד שינקבנה מצדה. וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה בצדה". הקלמרין הוא שמו של כלי בודד, אך הסיימת "ין" נתפסה כנראה כצורת הרבים הרגילה בלשון חז"ל (כמו במילים נישואין, קידושין ועוד) - ולכן גזרו לאחור את שם הכלי 'קלמר', וכך הוא שמו כיום בכל אתר ואתר.